

Наталія МУСІЄНКО

КИЇВ ЯК СЦЕНА

Зміна декорації у XXI столітті

Відомий американський дослідник міста Річард Сеннет у статті «Публічна сфера» розмірковує про парадокс: чому протягом останнього століття мистецтво проектування міст погіршилося, хоча з'явилися нові технологічні засоби планування і матеріали, яких урбаністи навіть не могли собі уявити 100 років тому. Учений вважає, що сьогодні існує набагато більше можливостей, ніж у минулому, проте вони не використовуються творчо, креативно. Сеннет визначає публічну сферу як місце зустрічі незнайомців, а міста — як осередки громадського життя, хоч і зауважує, що останні десятиріччя громадське життя має тенденцію переміщуватися до кібер-простору.

Аналізуючи три наукові школи, які вивчали публічну сферу, Сеннет розглядає концепції Ганни Арендт та Юргена Габермаса, і робить акцент третьому напрямі: на роботах соціолога Ірвінга Гофмана, антрополога Кліфорда Гірца та своїх власних. «Учені назвали нас “перформативною школою” (performative school), — пише Сеннет, — що означає просто, що всі троє з нас зосередилися, на тому, як люди виражають себе з незнайомцями. Наша відправна точка менш політична і більш культурологічна, ніж у Арендт чи Габермаса. Нас цікавить вбрання вулиці, звичай привітання, як люди їдять і п'ють, засоби уникнення зорового контакту, місця, де люди скупчуються, і місця, де вони тримають дистанцію; коли люди схильні вільно розмовляти з незнайомцями, а коли ні; тілесні жести, які збуджують сексуальний інтерес незнайомця і тілесні сигнали, що забороняють його - саме з усіх цих деталей поведінки і складається публічна сфера. Театр саме з цієї причини, став для кожного з нас засобом розуміння поведінки в громадських місцях, антропологічним методом, що порівнює вираження на сцені та на вулиці - причиною того, що “драматургічна школа” (dramaturgical school), стала другою назвою, яку отримав цей підхід до вивчення публічної сфери» [9]. Сеннет пише, що як вчений, котрий досліджує культуру і публічний простір, він мав змогу виконати особливий вид

практичної роботи планування, а саме вступити в діалог з архітектором про те, як використовуватимуться простори і будівлі - навести міст між візуальним і соціальним. Суть цього діалогу полягає у тому, щоб дізнатися, як і наскільки певний будівельний проект дозволить людям *усиновлювати* будинки в сенсі використання їх як засобів соціального вираження. Адже, підкреслює Сеннет, існує небезпека просто розглядання будинків як частини сценографії, як декорацій. Сеннет порівнює вулиці з театром також у тому, що на сцені актор чи музикант запам'ятовує частину тексту і представляє його, а на вулиці люди постійно повторюють певні практики, отже, в обох сферах домінують презентація і репрезентація.

Дослідження *театральності міста* лежить у міждисциплінарній площині: на перехресті філософії, соціології, урбаністики та мистецтвознавства і допомагає вивчати життя сучасного міста у багатоманітності деталей. На основі проаналізованих раніше нами думок різних вчених [4], можна виділити такі складові театральності міста: сприйняття міста як театр (Беньямін, Лотман, Турома); сценографічність міської архітектури. Палаці, будинки, подвір'я, сходи розглядаються і співвідносяться з театральними декораціями, кулісами та сценою (Беньямін, Лотман, Турома); побутова поведінка міщан на вулиці; дії городян розглядаються як театральний спектакль, а самі городяни і як його учасники, і як глядачі (Беньямін, Євреїнов); сприйняття міста як театральної маски (Зіммель); екстраполяція категорії спектаклю на всі суспільні моделі міського життя (Дебор); продукування медіа спектаклю (Келнер); романтизація відомих міських об'єктів, що стають легендарними героями на міській сцені і важливість збереження їх як культурної спадщини (Серто); акцент на міських деталях — артистах повсякденності, які саме і перетворюють місто на *чарівний театр* (Серто); багатовимірний вплив театру на формування певного міського простору на прикладі історії однієї вулиці (Рубл).

Безумовно, компоненти театральності міста знаходяться у постійному розвитку і змінюються в залежності від епохи і країни. У проаналізованих нами дослідженнях йдеться про Париж, Неаполь, Венецію, Флоренцію, Петербург, Вашингтон.

Наразі цілком логічним звернутися в цьому аспекті до Києва. Чи властива йому театральність? І яка? Романтична сценографія київського модерну, трагічна постать на київській сцені легендарних, але занедбаних київських будинків, а може, вуличні театралізовані дієства на захист культурної спадщини міста?

Вуличні театралізовані практики. На мові київських активістів середини і кінця нульових ХХІ ст. театралізоване дієство означало повалення паркану біля незаконного будівництва. Парканам дісталась своя роль у київському міському театрі — злих демонів, яких всі ненавидять. І намагаються знищити.

1. Гостинний двір — простір культури
2. Культурна інтервенція на Контактовій площі
3. Афіша акція біля «Замку барона»

Проте, окрім численних силових протистоянь незаконним забудовам, київський простір наповнився низкою театралізованих інтервенцій на захист міста, його культурної спадщини та культурного простору. Театралізовані акції на Пейзажній алеї і біля підмурків Десятинної церкви та в Десятинному провулку, театралізовані дійства на Андріївському узвозі, театралізовані послання чиновниками біля Міністерства культури України, театралізовані протести у Гостинному дворі, а згодом, культурні інтервенції на Контрактовій площі.

Гостинний двір є домінантою будівлею Контрактової площі Києва. Він був збудований на початку XIX ст. за проектом відомого архітектора Луїджі Руски в стилі класицизму і реставрований київським архітектором Валентином Шевченко у 1980-х. Вимоги перетворення Гостинного двору на вільну культурно-мистецьку зону замість запроєктованого торговельно-офісного центру, його окупація громадськими активістами і створення *Гостинної республіки* призвели до появи на Контрактовій площі Києва мистецького сквоту, де майже рік, починаючи з 26.05.2012 на постійній основі відбувалися мистецькі й освітні події за ініціативи киян. А саме: лекції з історії Києва, майстер-класи (екологія, декоративне мистецтво, малювання, танці, музика, курси української та іноземних мов), концерти авторської пісні, виступи гуртів «Козак Систем», «GoDoPaTa», «Hobot & Co», Анатолія Вексларського, «Грозовська бенд», хору «Гомін», солістів чеської та литовської опер, ансамблю старовинної музики «Alitea» та багатьох інших. В акціях *Обійми* Гостинний двір брали участь багато киян. Відбувся конкурс на архітектурно-художнє оформлення внутрішньо-

4. Будівля Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України до ревіталізації, головний вхід, фото 2007 р.

го простору Гостинного двору та фотовиставка «Це ми — люди!» Це далеко неповний перелік мистецьких подій та освітніх заходів Гостинки (рис. 1).

Після різкого загострення конфлікту між громадськими активістами і забудовниками взимку 2013 р., силового виселення сквоту з Гостинки, і, натомисть, початком будівельних робіт на території Гостинного двору епіцентр протестних мистецьких дій перемістився на Контрактову площу. З одного боку, було втрачено відчуття камерної сцени у внутрішньому просторі Гостинного двору. Публічний простір великої Контрактової площі вимагав іншого наповнення, але з другого боку, долучалися перехожі, які навряд раніше взяли участь у цих локальних мистецьких подіях у внутрішньому дворі Гостинки. Мистецькі театралізовані акції, в повному сенсі цього слова, виплеснулись на Поділ. Культурні інтервенції, що організують громадські активісти на Контрактовій площі, зокрема, привертають уваги городян до проблем збереження культурної спадщини міста (рис. 2).

Серед класичних київських декорацій. Локальні київські вуличні арт-практики, безумовно, заслуговують на наукове дослідження. У київському історичному центрі вони відбуваються в декораціях старих київських будинків,

5. Будівля Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України до ревіталізації, бічний фасад, фото 2007 р.

серед яких є перлини київського архітектурного модерну, що виступають не лише як сценічні декорації дійства, а часто як головні дійові особи, адже часто потребують захисту від апетитів забудовників і корумпованих чиновників. Саме ці будинки часто слугують ознаками самоідентифікації городян. Їхня вразливість і велич, загадковість і романтичність каталізують появу різноманітних київських спільнот, що виступають на захист київської культурної спадщини. Із появою і швидким набуттям популярності Фейсбуку комунікація спільнот переходить до ФБ-сторінок, які охоплюють вже набагато більше учасників. Серед найбільш активних: «Збережи старий Київ», «Простір міста», «Публічна мережа Андріївського узвозу», «Андріївсько-пейзажна ініціатива», «Повернути Гостинний двір», «Захистимо Пейзажну алею» та інші.

Бурхливий інтерес громади до київського архітектурного модерну нагадує про те, що самою філософією цього стилю на зламі попередніх XIX і XX ст. була, власне, його європейська сутність. «Вже самим фактом свого існування архітектура модерну формувала не лише містобудівне, а й загалом культурне середовище міста, диктуючи певний стиль життя», — відзначає дослідник цієї доби Тетяна Скибицька. «Модерн відкрив красу звучання чистих стінових пло-

6. Будівля Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України до ревіталізації, головний вхід, фото 2007 р.

щин, ускладнив динаміку забудови введенням нових об'ємних та ритмічних узгоджень конструктивних деталей — еркерів, башт, вікон, надзвичайно урізноманітнював фасадну іконографію з особливими смисловими кодами для її прочитання. Цим самим образна структура вуличного простору збагатилася рисами театральності та емоційної розкутості з елементами містифікацій, несподіванок, іронії, ніби то залучаючи городян до гри та діалогу» [5, с. 41].

Можемо доповнити, що сьогодні вони залучають городян не тільки до гри і до діалогу, але до активних дій, яким властива театралізована тактика. З нашої точки зору, протести проти забудов, які стали складовою соціального життя Києва, мають свою відмінність за формою у залежності від частини міста. Якщо «спальним районом» притаманна більша участь мешканців і протести прямої дії, — в історичній частині Києва частіше проходять театралізовані перформанси і знакові художні події для акцентування значення того чи іншого історичного місця чи будівлі для киян. У таких знакових місцях збираються кияни з усього міста.

Так, театралізований лицарський бій біля Замку барона 10.01.2010 був частиною акції проти можливого знесення історичного будинку. Звістка про те, що легендарний будинок збираються зносити, облетіла Київ, і через соціальні

7. Будівля Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України до ревіталізації, конструкції освітлення Великої виставкової зали, фото 2007 р.

мережі збрала громадське віче на захист міста, метою якого було не тільки захистити цю унікальну київську будівлю, а припинити нищення архітектурних пам'яток і солідаризуватися для системного громадського спротиву. Вийшло гучно і промовисто — міська влада запевнила городян, що будівля в безпеці. На цей раз так воно і було (рис. 3).

Елегантна неоготична будівля за адресою Ярославів Вал, 1, відома в Києві як Замок барона. Вона була зведена архітектором М. Добачевським у 1896–1898 рр. як прибутковий будинок. Власне, барон там ніколи і не жив, але романтичний вигляд будинку, алюзії з лицарським замком, оздобленим промовистими авторськими скульптурними деталями: фігурами химерних істот, головами собак та крилами кажанів — призвело до народження численних легенд. У різні роки там розміщувалися і кінотеатр, і кафе, і галерея — завжди будинок залишався улюбленцем киян. Після театралізованого мітингу взимку 2011 р. Замок барона став відправною точкою для цілої низки театралізованих антизабудовних акцій. У 2011 р. — 3 квітня, 11 червня, 25 жовтня і 10 грудня — відбулися чотири марші захисників Києва, які ініціювала громадська організація «Збережи старий Київ». Театралізовані перформанси на цих подіях акцентували збереження культурно-історичного середовища міста [8].

8. Будівля Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України, головний вхід, фото 2010 р.

Київська міська сцена має декорації значно старші, ніж київський архітектурний модерн. Старовинний київський собор Софія Київська і прилегла до нього, так звана, його буферна зона, де знаходяться, зокрема, підмурки Десятинної церкви, є особливо цінною територією охороняються ЮНЕСКО. Проте патронат цієї міжнародної організації не зупиняє численних забудовників, які намагаються розпочати будівництво чи вже будують на заповідних київських землях. Безумовно, це викликає спротив у городян. Громадська організація «Андріївсько-пейзажна ініціатива» об'єднує киян, які не тільки протистоять незаконному нищенню культурної спадщини, але намагаються наповнити Київ мистецтвом і красою, зробити його більш дружнім для життя. Тобто, шукають шляхи позитивних змін у місті. Так, «Андріївсько-пейзажна ініціатива» разом з ще однією активною в київському житті громадською організацією, «Київською ландшафтною ініціативою», розпочали роботу над творенням нового скверу оригінальних скульптур, присвяченого київській інтелігенції на вул. Олеса Гончара, 5–7. 15-го серпня 2013 р. громадські активісти відкрили першу скульптуру скверу, автором якої є київський скульптор К. Скретуцький. Важливо підкреслити, що сквер знаходиться в буферній зоні Софії Київської, на території, яку громадські активісти відстояли від будівництва на ній багатоповерхівки, а, натомість, розпочали творення креативного громадського простору (рис. 9).

9. Відкриття скверу і пам'ятника Київській інтелігенції,
фото 2013 р.

У листопаді 2009 р. на перетині Пейзажної алеї та Десятинного провулку, теж у буферній зоні Софії Київської, було відкрито Перший ландшафтний парк для дітей в Україні, саме там де чотири роки точилася запекла забудовна війна. Київ завжди був містом парків і затишних скверів, а Пейзажна алея є невід'ємною складовою цього образу. Отже, реалізація такого проекту важлива для її збереження від незаконної забудови і надання їй нового змісту. Заслуга у відкритті цього парку повністю належить громадським активістам. Різноманітні скульптури, два фонтани — у вигляді слоненяти та коней. На стіні в торці парку мозаїкою викладено двох довжелезних котів, поряд — дерево з птахами. Лавки-альтанки виглядають як пташка, заєць і кіт. Заслуга у створенні цього парку повністю належить громадським активістам, зокрема, «Київській ландшафтній ініціативі» [7, с. 19–22].

Піаніно на сцені міста. На театральній сцені часто присутні різні музичні інструменти. Артпроект «Зіграй на мені, я твоє» британського художника Люка Жерамма (Luc Jеггам) доповнює і вписується в сприйняття міста як театру, додає йому реалістичності. Проект стартував 2008 р. і швидко став міжнародним, залучивши вже 4 мільйони людей у всьому світі. Більше 900 піаніно були встановлені у 40 містах світу — Лондоні, Лос-Анджелесі, Женеві, Парижі, Торонто, Бостоні та ін. 2013 року до цього списку долучилися Київ і Львів. Розта-

шовані на вулицях та у парках, на вокзалах, базарах, піаніно доступні всім членам громади: грати, насолоджуватися, слухати. Хто і як на них грає, як довго інструменти залишаються на вулиці залежить від спільноти та погоди. Задумка полягає у тому, аби на піаніно грали всі бажаючі.

Ідея встановлення музичного інструменту в публічному місці не нова і ви-тає в повітрі, а також не може зводитися тільки до одного проекту. Піаніно встановлюють часто безвідносно до проекту британського художника, ті, хто про нього нічого не знає. Інструменти в багатьох випадках надають городяни безплатно. Піаніно виконує об'єднавчу і комунікативну функцію, адже біля нього обов'язково зупиняються перехожі. Місто, особливо великий мегаполіс, надає людині анонімності, але часто позбавляє її можливості широкого спілкування. Міський простір треба *олюднювати*. І тут дуже важливі громадські творчі ініціативи, які в такий спосіб формують міський простір. Музичний інструмент на вулиці, який заохочує людей грати і слухати, зупинитися і поспілкуватися, є безумовно, одним з багатьох способів такого олюднення міста.

У Києві перше вуличне піаніно, про яке нам відомо, з'явилося на Хрещатику, 32, поблизу будівлі КМДА влітку 2013 р. На ФБ-сторінці «Піаніно на Хрещатику» можна довідатися, що це сталося з ініціативи Департаменту містобудування та архітектури КМДА без витрати бюджетних коштів за рахунок ентузіазму та небайдужості працівників. Захоплені популярністю піаніно, вони збираються встановити подібний вуличний інструмент на Подолі і запевняють, що Піаніно на Хрещатику вже живе власним насиченим життям. Так, у вересні 2013 р. був оголошений конкурс, за умовами якого бажаючі мають змогу записати на відео, як вони грають на піаніно чи декламують біля нього вірші (учасники також можуть вразити власними креативними ідеями), та відправити на ФБ-сторінку «Піаніно».

На Андріївському узвозі громадські активісти теж встановили вуличне піаніно, на якому може грати кожний і яке анонсує і закликає на виставку молодих художників. Городяни із задоволенням і слухають імпровізовані концерти, і беруть у них участь. Такі вуличні виконання музичних творів камерністю та щирістю є протилежними до великих офіційних масових дійств, які заповнили останніми роками головну вулицю Києва та Майдан Незалежності і які вимагають окремого ретельного вивчення та аналізу їхнього впливу на психіку і формування смаку та вподобань городян, зокрема, киян.

У Києві існує ще один відомий вуличний інструмент — розкритий білий рояль стоїть на вулиці Богдана Хмельницького, 37/2. Його непотрібно ховати від негоди. Це пам'ятник Федеріку Шопену, який встановили 2011 р. до 200-річчя з дня народження композитора. Викладений мозаїкою рояль є інтерактивним: коли поруч проходять люди, починає лунати тиха музика Шопена.

Під піднятою кришкою — червоніють квіти. Автор проекту — київський скульптор К. Скрегуцький.

Зміна декорацій і нові сцени міста. Ревіталізація та конверсія міських промислових зон є поширеним у світі явищем набуває все більшої популярності. Будівлі та території заводів і фабрик, які втратили свою функцію або перенесені за міську межу, перетворюються на житлові і бізнесові комплекси, але найцікавішою, з нашою точки зору, стала їхня трансформація у так звані креативні кластери.

Креативний кластер об'єднує установи культури: театри і галереї, окремих художників та артистів, неприбуткові організації поруч з науковими інституціями та медіа-центром, які виробляють і одночасно споживають продукт культури. Англійське слово *cluster* перекладається як скупченість, купка глядачів, концентрація. В документах ЮНЕСКО вказується на швидке зростання, популярність і важливість креативного виробництва та креативних кластерів у глобальній економіці і культурному розвитку [6].

Батьком соціоекономічної теорії кластерів є американський економіст Майкл Портер. Паралельно з поняттям «креативний кластер» вживається поняття «арт-кластер», підкреслюючи саме артистичну складову. Адже креативний кластер може бути сконцентрований, наприклад, на нанотехнології чи будь-якій іншій галузі науки, а слово «артистичний» підкреслює саме художній аспект об'єднання. Арт-кластер має також визначення глобальної артистичної сцени і об'єднує групу артистів, які працюють разом через Інтернет для промоції вільної культури і своїх певних цінностей та поглядів, а його сторінка на Фейсбуці з такою ж назвою слугує для зустрічі артистів з усього світу (<https://www.facebook.com/ArtCluster>).

Проте у цьому дослідженні міста нас цікавлять саме креативні кластери з прямою географічною прив'язкою до місця, як чинник, що змінює місто, і не лише його декорації, а й поступово саму його сутність. До прикладу, у Москві в липні 2013 р. на території рафінадного заводу відкрився «СахАрт» — майданчик для художників графіті, які розписали 1,5 тис. м² заводських стін. Це не перший креативний кластер у промислових зонах Москви, які пройшли культурний апгрейд. З 2007 р. успішно працює Центр сучасного мистецтва «Вінзавод», який знаходиться у переформатованому комбінаті виноградних та десертних вин. На його території збереглися сім промислових будівель: пам'яток індустріальної архітектури XIX ст., а також бурхливо розвивається культурне життя XXI ст. працюють галереї, кафе, проходять лекції. На території колишнього приладобудівного заводу «Манометр» розмістився культурний кластер «ArtPlay», на території газового заводу — «Арма». Змінив своє призначення і кришталевий завод — на території колишньої промзони з 2009 р. успішно

функціонує дизайн-завод «Флакон», креативний кластер, що спрямований на розвиток і підтримку найширшого кола проектів в області актуальних форм творчості, вуличного мистецтва та громадських активностей. Відомий московський культурний центр «АРТСтрелка» існував до 2009 р. саме в приміщенні колишніх гаражів на території кондитерської фабрики.

Ревіталізація старих будівель — від гаражів до заводів — змінює обличчя міста, зокрема Києва. Відомий український мистецтвознавець Оксана Мусієнко зазначає, що таке поєднання непокєднуваного: промислових конструкцій і будівель та креативних локацій, де створюються художні цінності, є однією з ознак епохи постмодерну. Одним з найцікавіших прикладів успішною ревіталізації став Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», домінантою якого є будівля Старого Арсеналу — пам'ятка архітектури національного значення, споруджена у 1783–1801 рр. за проектом генерала-поручика Йогана Меллера в межах Старої Печерської фортеці, що використовувалася для військових потреб до ХХІ ст. 2003 року комплекс отримав статус культурно-мистецької установи та назву «Мистецький Арсенал» і розпочалися ремонтно-реставраційні роботи. Сьогодні приміщення Старого Арсеналу максимально пристосовано для втілення різнопланових культурно-мистецьких проектів. Архітектурно-просторова концепція комплексу дозволяє проводити тут масштабні арт-проекти, виставкові заходи, презентації, тощо. Площа будівлі Мистецького Арсеналу — 50 000 м².

Успішний творчий проект ревіталізації здійснив Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України, який знаходиться саме в будівлі, яку перероблено зі старого гаража Української студії хронікально-документальних фільмів. Студія була створена в Харкові 1931 р., а з 1939 р. працює у Києві, де для неї на вулиці Щорса (Євгена Коновальця) було спеціально побудовано кіномістечко — адміністративний корпус, технологічні цехи, будинок для працівників, гараж. Зі зменшенням обсягів роботи кіностудії її гараж прийшов у занепад, як і інші будівлі. Коли 2001 р. відомий художник і теоретик сучасного мистецтва Віктор Сидоренко ініціював створення першої академічної інституції в Україні для вивчення сучасного арт-поля і арт-процесу, постало питання про приміщення. Майстерня архітектора Миколи Дьоміна надала друге життя будівлі старого гаража. Там, де колись мили і ремонтували машини, зараз знаходиться одна з найкращих малих європейських виставкових зал. Власне, Віктор Сидоренко створив арт-кластер у мініатюрі. Звичайно, будь-яке порівняння є неточним, і в академічній установі *de facto* бракує всіх складових, які вирізняють арт-кластер. Проте в Інституті проблем сучасного мистецтва НАМ України є головне: концентрація творчих сил, створено єдиний цілісний творчий простір (рис. 4–8).

У Києві можна сьогодні нарахувати більше двох десятків промислових зон,

що частково або повністю втратили свою первісну функцію. Чи можливо старі змінити декорації міста і вдихнути в них креативність, артистизм та життя?

Цікаве дослідження щодо ревіталізації території вже не діючого Київсько-го заводу солодових екстрактів (колишнього пивоварного заводу М. В. Ріхтера) провело в 2012–2013 рр. представництво Фонду ім. Гайнріха Белля в Україні разом з двома київськими університетами: Київськими національним університетом імені Тараса Шевченка та Києво-Могилянською академією. У рамках міжнародного урбаністичного воркшопу «Фрунзе 35 — переосмислюємо зону» було препрезентовано ідеї урбаністів, соціологів, культурологів щодо можливої долі цієї колись важливої для київського життя ділянки.

Сьогодні збудована архітектором М. М. Казанським у 1905–1908 рр. головна споруда заводу є занедбаною і руйнується. А колись вона «суттєво відрізнялась від основної забудови Кирилівської вулиці оригінальним оформленням, — зазначає дослідник пам'яток індустріального розвитку Києва В. П. Ієвлева. — Вертикально розчленовані декоративними смугами фасадні площини, виконані в цегляному декорі, у поєднанні з напівциркульним завершенням вікон та декоративним аркатурним поясом карнизу, вдало імітують ретроспективні мотиви оборонних споруд. Водночас у загальному образі споруди втілено ознаки романтичного напрямку стилю модерну з елементами неоренесансу» [2, с. 289].

Ідеї ревіталізації цієї зони, що означає подальший вплив на прилеглі райони міста, лежать в міждисциплінарному полі і знаходяться в контексті всесвітнього процесу регенерації промислових зон. Учасники проекту бачать в подальший розвиток цього значущого для Києва місця між Подолом і Петрівкою у створенні перш за все креативного, живого місця. Наповнення може бути різним і включати в себе мистецькі заходи, освітні організації, медійні компанії, міське садівництво, крамнички. По суті, йдеться про ідею створення креативного кластеру.

Варто зазначити, вказаний проект відбувся за підтримки Фестивалю сучасного мистецтва ГОГОЛЬFEST, фундатор якого — режисер Влад Троїцький — як раз створює арт-кластер «Видубичі» в іншій промисловій зоні Києва. Відомий театральний режисер, засновник Центру сучасного мистецтва «ДАХ» і ГОГОЛЬFESTу, він планує відкрити креативний кластер на Київському заводі металевих конструкцій, аби зібрати разом різних представників сучасного мистецтва. В інтерв'ю газеті «Коментарі» Влад Троїцький розповів, що на реконструкцію будівлі грошей з держбюджету не виділили, хоч і обіцяли. А гроші вкладали сам режисер і Анатолій Юркевич — власник приміщення заводу металоконструкцій. У їхніх амбітних планах — перетворення звичайного заводського цеху на метафізичний храм мистецтва. «У нас виникла ідея зробити

вітражі на всіх вікнах, яких тут дуже багато, — поділився планами режисер. — Більше ніж 100 художників будуть займатися створенням унікальних малюнків на склі. Також планується спорудження чотирьох–п'ятиметрових колон-готемів, які куратори-художники також помістять в єдиному архітектурному просторі. Ось так і створюється наш метафізичний храм» [1]. Згодом Влад Троїцький планує не тільки створення культурної платформи, але перехід творчого кластеру на самофінансування за рахунок орендарів та учасників культурного проекту.

Режисер впевнений, що «нам необхідні культурні продукти, які підтримували б імідж країни. На жаль, в Україні виділяють гроші на підтримку іміджу, от тільки куди вони діваються — мені складно сказати. Я жодного разу в своєму житті за рубежом не відчував підтримки нашої неньки України. Такої ситуації не повинно бути» [1].

Створюючи перший у Києві креативний кластер, митець, очевидно, виступає ідеологом і популяризатором такої моделі. Влад Троїцький вказує на існування європейської і російської моделей. Російська модель ініціюється далекоглядним бізнесменом — тоді з'являються такі московські культурні простори, про які ми вже вказували вище. Питання прибутку від створених кластерів часто для них є другорядним. Європейська модель процес ініціює федеральна та муніципальна влада, яка вкладає гроші у конвертацію якогось закинутого заводу в творчій простір. Метою є розвиток соціально-культурної політики в країні. Отже, бюджетні гроші може становити від 30 до 70%, а решта фінансування отримується через продаж квитків, від спонсорів тощо. У Києві режисер намагається створити третю модель і знайти модулі діалогу між прагматичним хазяїном простору і креативними людьми, що його заселять. Таку модель він називає неінфантильною і шукає можливості росту арт-кластеру зсередини.

Ідею створення арт-кластерів підтримує і український арт-менеджер Володимир Кадигроб, організатор «Kyiv Sculpture Project» влітку 2012 р. З його точки зору, арт-кластер потрібен перша за все глядачам. Ними є кияни, для яких важливо підвищення якості життя, а також туристи, які поповнюють місцеву казну. Арт-кластер потрібне професійному середовищу, інвесторам, а також творчим індустріям: дизайну, архітектурі, медівникам. Бо в кожному з цих сегментів сьогодні є компанії, які хотіли би працювати у достойному просторі, який надихає, поруч з цікавими людьми, які поділяють спільні цінності. Важливим моментом креативного кластеру є його соціальний аспект. Адже, це не просто бізнес проект, а участь у розвитку культурного поля міста, і країни в цілому. І саме це стає першочерговим, а дивіденди стоять у довгостроковій перспективі. В. Кадигроб переконаний, що арт-кластер перш за все призначений для глядача, для спільноти, є відкритим місцем, а для створення його потрібен

відповідний рівень енергії у творчому та культурному середовищах [3].

Аналізуючи розвиток включення колишніх промислових об'єктів до міського арт-поля, ми вважаємо, що будівля фабрики «Юність» на Андріївському узвозі, у самому серці Києва, могла би стати базою для креативного кластеру. Її руйнація компанією ЕСТА 2011 р. унеможливила такий проект. Обурення киян і гучна акція протесту призвели до вибачення власників, які відмовилися від ідеї будівництва тут офісного центру і пообіцяли городянами побудувати культурний простір під контролем київської громади. Подальша співпраця з киянами через утворення громадської ради, постійне інформування городян про просування проекту, а також численні мистецькі заходи на тому місці, де була фабрика, тим самим ввели цей колишній промисловий простір до артистичного поля міста.

На ФБ-сторінці «Юність на Андріївському» можна простежити етапи творення культурного простору на місці колишньої фабрики «Юність». Так, 2013 р. низку проектів об'єднала проста і динамічна назва «Літо на Юності». В очікуванні культурного центру на «Юності» запрацював майданчик для культурних проектів молоді з безкоштовною участю для всіх бажаючих. Наприклад, студенти київських творчих вишів і шкіл представили виставку своїх робіт «Самі». Якими результатами завершиться ця безпрецедентна для Києва співпраця громади і забудовника, покаже час. А поки в різних куточках Києва визрівають ідеї перетворення занедбаних будівель на громадські креативний простір. Відома ініціатива студентів НТУУ «КПІ» перетворити одну із занедбаних веж головного корпусу університету у простір для втілення творчих амбіцій та ідей молоді. Студентський арт-простір «Вежа» має стати місцем для виставок молодих художників, фотографів, скульпторів, творчих вечорів та міні-семінів, зустрічей та майстер-класів, кінопоказів та аматорських театральних вистав на громадських засадах. Скільки закинутих промислових зон і приміщень в Києві, які можна перетворити на креативний простір для творчості та спілкування громади міста, покаже час.

Висновки. Зміна декорацій на сцені Києва XXI ст. проходить гостро і драматично. Театралізовані локальні арт-практики стали невід'ємною реакцією киян на події в місті. Створення креативних кластерів у занедбаних промислових зонах і в окремих будівлях сприятимуть перетворенню їх на осередки творчості і включення до київського арт-простору.

Вересень 2013 р.

1. Горбач Р. «Гогольфест» стане символічно платним: Інтерв'ю з Владом Троїцьким // Коментарі. — 2013. — 8 серп. — <http://ua.comments.ua/life/207487-gogolfest-stane-simvolichno-platnim.html>.

2. Ієвлева В. П. Архітектурний образ виробничої забудови // Збудова Києва доби класичного капіталізму, або Коли і як місто стало європейським / За заг. ред. М. Б. Кальницького, Н. М. Кондєль-Пермінової. — К., 2012. — С. 283–301.

3. «Мне кажется, что Киеву и киевлянам очень этого не хватает»: Владимир Кадыгроб об идее арт-кластера. — <http://www.companion.ua/articles/content?id=231907>.

4. Мусієнко Н. Б. Театральність міста // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини: Зб. наук. пр. / ІПСМ НАМ України. — К., 2013. — Вип. 9. — С. 117–130.

5. Скібіцька Т. В. Київський архітектурний модерн (1900–1910 рр.). — Львів, 2011.

6. Creative Clusters 2006: Mainstreaming Creativity (Nov. 6–8, 2006) / UNESCO documents. — <http://www.unescobkk.org/culture/creativity/cultural-industries-in-asia-and-the-pacific/news-and-events/creative-clusters-2006-mainstreaming-creativity-nov-6-8-2006/>

7. Moussienko N. Kyiv Art Space / Kennan Institute, Woodrow Wilson Centre for International Scholars. — Washington, 2013 (= <http://www.wilsoncenter.org/publication/kyiv-art-space-2013>).

8. Ren X. Kyiv: city at the crossroad: Interview with Natalia Moussienko // Xuefei Ren — Thinker. Beijing, 2011–2012. — Issue 9. — С. 46–48.

9. Sennet R. The Public Realm. — <http://www.richardsennett.com/site/SENN/Templates>.

Н. Мусієнко. Київ як сцена: зміна декорацій у XXI столітті.

Анотація. У статті розглядаються театралізовані вуличні локальні практики Києва та креативні кластери.

Ключові слова: театралізовані локальні арт-практики, креативні кластери.

Н. Мусієнко. Киев как сцена: смена декорацій в XXI веке.

Аннотация. В статье рассматриваются уличные театрализованные локальные практики Киева и креативные кластеры.

Ключевые слова: театрализованные локальные арт-практики, креативные кластеры.

N. Moussienko, PhD. Kyiv as a scene: change of tune in 21st century.

Summary. The article deals with Kyiv street local art practices and creative clusters.

Keywords: local art practices, creative clusters.